

Euskararen konplizeak Gasteizen

Hizkuntza gutxiagotuetako hiztunen begiradatik

Erreportaje honetako protagonistak Gasteizen bizi dira eta hizkuntza gutxiagotuetan hitz egiten dute: amazigeraz, galegoz, mirpuriz eta guaranieraz, hurrenez hurren. Soumia Berkani Ben Yahia, Toni Cid Armanda, Altaf Hussain, eta Sonia eta Delcy Godoy Bizzozzero dira. Euskal hiztun komunitatearen egoera ulertzeko tresna gehiago al dituzte eskura?

 CIRA CRESPO DOS POR DOS

Gasteizen bi hizkuntza ofizial daude, euskara eta gaztelania; eta horiez gain, eskoletan ingelesa eta frantsesa ikasteko aukera ere bada. Baina hirian hizkuntza gehiago hitz egiten dira. Udalak egindako inkestek erakutsi dute Gasteizko kaleetan, gure familien artean, 50 hizkuntza baino gehiago entzun ahal direla. Inkestak eta zenbakiak, bere horretan, hotz samarrak izaten dira, ez dute sentimenduen berri ematen, edota indar harremanak zeinen alde dauden abisatzen, munduko hizkuntza honek ala besteak zein historia dakarren. Hizkuntza guztiak ez dira berdin tratatuak, badira hizkuntza hegemonikoak edo gehiengotuak, eta hizkuntza gutxituak; eta horren ondoren, badira nazioartean begirune han-

diagoa jasotzen duten kulturak, erraz identifikatzen direnak, eta badira beste batzuk, jatorrizko lurraldean bertan gutxietsiak izanik, gure kaleetan oharkabean, ikusezinago igarotzen direnak.

Erreportaje hau sinatzen duen kazetariak jakin nahi izan du ea Euskal Herrian dagoen errealitate soziolinguistikoa, euskararen erronkak eta diskriminazio egoerak errazago eta hobeto ulertzeko modua duten hizkuntza gutxituotako hiztunek. Euskara aurrera ateratzeko konplize bila atera gara, eta Gasteizko herritar arruntekin hitz egin dugu. Ez dute zenbakirik eman: norbere esperientzia eta ikuspuntu pertsonalaz aritu dira.

Elkarrizketa horien emaitzak mundua zein zabala eta aberatsa den go-

gorarazten du; baina ez hori bakarrik, euskararen egoerari parean jartzeko moduko ispilu zatitxoak ere badira, beharbada, eta, balio lezakete euskaldunon hizkuntza komunitatea hobeto ulertzeko.

MUNDU ASKO KABITZEN DIREN HIRIAN

Soumia Berkani Ben Yahiaeren etxean tamazigh hizkuntza hitz egiten dute. Tamazigha, Wikipediaren arabera, amazigeraren aldaera bat da, Marokoko Erresuman hiru milioi hiztun inguru dituena. Horrela azaldu digu bere herriko egoera soziolinguistikoa: "Maroko iparraldekoa naiz, Nador hiri txikikoa. Marokoko hizkuntza ofiziala arabiera da, baina eremu batzuetan

Sonia eta Delcy Godoy Paraguaikoak dira eta guaraniera hitz egiten dute. Landa eremutik hirira eskolara joan zirenean hasi ziren gaztelania ikasten, eta gogoan dute barre egiten zietela.

hainbat hizkuntza hitz egiten dira; adibidez, nire etxean tamazigha hitz egiten dugu. Oso hizkuntza desberdina da, eta oso zaila, hemen euskara bezala... ia gauza bera da".

Toni Cid galegoa da. Galegoak ere hiru milioi hiztun inguru ditu. Portugesarekin batera, sistema linguistiko bakarra osatzen du, galego-portugesak, bi hizkuntza horien arteko antzekotasunak handiak baitira. Ez pentsa halere, Cidek galegoz Galizian ikasi zuenik. Venezuelan jaio zen, migratzaile galegoen komunitate handi batean. "Venezuelan jaio nintzen, gurasoek hara emigratu baitzuten. Amak eta aitak galegoz hitz egiten zidaten. Etxean galegoz eta kalean gaztelaniaz. Hala ere, Venezuelen galiziar asko zegoen eta bazen zentro galiziar oso garrantzitsu bat, eta harreman handia genuen gure artean".

Altaf Hussain duela urte batzuk etorri zen Gasteiza. "Pakistan aldeko Kaxmirrekoa naiz, Azad hiriburukoa. *Azad* hitzak 'Kaxmir libre' esan nahi du. Independentzia eskatzen duen herrialdea da; Pakistan, India eta Txinaren artean zatituta dago. Duela 70 urte gobernu propioa izan zuen. Dena den, orain lasai gaude, ez dago gatazkarik, borondatea bakarrik".

Hussainek lau hizkuntza ekarri ditu bere herrialdetik: "Mirpuriz hitz egiten dut familian; gure herrialdeko hizkuntza da. Punjabera ere hitz egiten dut. Bi hizkuntzak kalean ikasi nituen, txikitant. Gero eskolan urdua ikasi nuen, Pakistango hizkuntza ofiziala. Eskolan ingelesa ere ikasi nuen, baina nire etxeko hizkuntzak, ez. Gure hizkuntza ez dago debekatuta, baina ez da irakasten".

Hussainekin hitz egin eta gero, berak aipatutako hizkuntzari buruzko datuak bilatzen aritu gara, eta kosta egiten da zerbait aurkitzea. Azkenean, jakin dugu adituen arabera mirpuri hizkuntza pahari-pothwari hizkuntza taldean sartzen dela, eta, mirpuri bariatatea kaxmir identitateari oso lotuta dagoela; han ere, lurraldea eta hizkuntza elkar hartuta doaz. Zenbat hiztun dituen kalkulatzeko gaitza da. Esaterako, Ingalaterrara Pakistandik joan den emigratioaren jatorri nagusia lurralde hori da eta mirpuria da Ingalaterran gehien hitz egiten den bigarren ama hizkuntza, ingelesaren ondoren.

Gasteizko Arana parkean, paraguairren artean oso hedatua dagoen boleibol mota berezi samar batean aritzen dira arratsaldetan, eta parkea komu-

"Hemen gertatzen den eran, gure hizkuntza defendatzen duen jendeak sorturiko elkarte batean [ikasi nuen tamazigha].

**Soumia Berkani,
amazigera hitzuna**

nitate paraguaiarraren topagune bilakatu da. Paraguai oso herri berezia da Hego Amerikan hizkuntzei dagokionez, zeren eta han, gaztelaniarekin batera, guarani hizkuntza ere ofiziala baita. Jatorrizko hizkuntza bat ofizialtzat duen Hego Amerikako estatu bakarrenetakoa da. Arana parkean, Sonia eta Delcy Godoy Bizzozzero ahizpak, guarani hiztunak, ezagutu ditugu. "Gu Paraguaiako landakoak gara, *campiña-koak*, han esaten den bezala, eta guaranieraz hitz egiten dugu. Herrietan batez ere guaranieraz hitz egiten da. Hirian ez hainbeste". Hizkuntza horrek Paraguain bertan sei milioi eta erdi hiztun ditu, eta Paraguaiako mugez harago joz gero, beste bi milioi eta erdi konta omen daitezke.

HIZKUNTZA GUTXITUAK HEZKUNTZAN

Elkarrizketa guztietan izan da hizpide hizkuntza nola ikasi duten, zein baldintzatan eta alfabetatzeko zein auke-

ra izan duten eta zein ez; eta denetan antzeman daiteke norberaren herrialdean hegemoniko den hizkuntzaren aldeko diskriminazioa. Berkanik, adibidez, tamazigha idazten herri elkarte batean ikasi zuen, ez eskolan: "Hemen gertatzen den eran, gure hizkuntza defendatzen duen jendeak sorturiko elkarte batean izan zen. Eskolan arabiera eta frantsesa ikasten dira, baina nire garaian behintzat ez zen tamazigha ikasten; orain irakasten den, ez dakit". Kaxmirreko Hussainek ez daki bere hizkuntzan ez idazten ez irakurtzen: "Guk gure hizkuntzan ez dakigu idazten, ezta nire gurasoek ere. Aitona-amonek bai, Kaxmir herrialde independentea zenean eskolan ikasten zelako".

Cid galziarraren ustez, orain gauzak hobeto daude Galizian, bera han bizi zenean baino: "Bi ikasgai genituen galegoz, literatura galegoa eta gizarte zientziak, eta kalean ez zen orain bezainbeste hitz egiten. Orain bai, aldaketa bat izan da. Hizkuntza-politikek, azkenean, funtzionatu dute. Hemen funtzionatu duen bezala, esfortzu eta diru askorekin, Galizian ere bai... askoz ere esfortzu gutxiagorekin eta askoz diru gutxiagorekin".

Paraguain ere guarania ikasten da eskolan, baina beste leku batzuetan gertatzen den bezala, ez da aski hizkuntza hegemonikoaren parera altxatzeko. Sonia Godoyk horrela eman digu egoeraren berri: "Eskolan ikasgai gisa ikasi genuen. Gogoan dut garai batean guaranieraz ere ikasgai gehiago eman izan zirela, baina gero kendu egin zuten, jende bat kexatu egin zelako... baina alderantziz izan beharko luke, gure hizkuntza da. Gasteizko gure herrikide batzuek ere ez diete beren seme-alabei guaranieraz hitz egiten, hizkuntzari uko egingo baliote bezala da". Eta Delcyk, ahizpa gazteak, ondorengo hau gogoratu du: "Gaztelania hirira joan ginenean ikasi genuen, 6 eta 12 urterekin. Hara joan ginen bizitzera, eta gogoratzen naiz hango lehen graduari sartu nintzenean nik ez nekiela espainolez hitz egiten, eta mundu guztiak barre egiten zidala. Nik negar egiten nuen".

PARTEKATZEN DITUGUN MINAK

Gutxituriko hizkuntzetako hiztunekin aritzerakoan, antzekotasunak saihestezinak dira; mespretxuak, diskriminazio egoerak, edota haien memoria ez

"Ez dit penarik ematen nire hizkuntzan ezin irakurtzeak; familiarekin hitz egiteko balio dit. Egunero hitz egiten dut haiekin"

**Altaf Hussain
mirpuri hitzuna**

Alfat Hussain Pakistan aldeko Kaxmirrekoa da. Mirpuri hizkuntza hitz egiten du, eta ez daki ez irakurtzen ez idazten bere hizkuntzan. Bere ustez, hizkuntza ez dago galtzeko arriskurik, ez du uste urduerak ordezkaturiko duenik.

dira aldatzen kontinente batetik bestera, antza. Cidek dio Galizian "lehen, galegoz hitz egiten bazenuen, herriko astoa zinen, eta hori aldatu egin da".

Godoy ahizpak eremu publikoko hizkuntza ofizialaz mintzo zaizkigu: "Ez da hemen bezala; hemen eremu publikoan aritzeko euskaraz jakitea eskatzen da. Han, adibidez, aita banku batera joaten da, guaranieraz hitz egiten dio, eta han lan egiten duenak ez dio erantzuten, edo esaten dio, "ez diot ulertzen jautsa; nik ez dut guaranieraz hitz egiten". Afrika iparraldeko bere herrialdeko egoeraz, berriz, hala dio Souimak: "Ez nago kanpotar bat nire hirira etorri eta bertan lan egitearen aurka, baina izan dezala gutxienez oinarritzko maila bat jendearekin hitz egin ahal izateko; adibidez, nire ama, postetxe batera joaten denean, ez dago itzultzaile lana egingo duen inor, eta haiek baino gutxiago sentitzen da, gogorra da hori. Behinik behin, errespetatu andrea, ez hitz egin horrela, ez iezaiozu pentsarazi zu baino gutxiago dela. Medikuarerera joaten denean ere, kosta egiten zaio min zerk egiten dion ulertaraztea; imajinatzen duzu egoera? Oinarritzkoa da herritar bati min zerk ematen dion ulertzeko gai izatea".

Hussainek beste jarrera batekin bizi du bere hizkuntzaren egoera. Nahiz eta mirpuriz ezin irakurri edo idatzi, pozik dago: "Nik uste dut gure hizkuntzaren egoera ona dela; jendea ez da murpuria urdueragatik ordezkutzen ari. Arazorik gabe hitz egin dezakegu; gehienek ez dakite idazten, baina kalean oso pertsona gutxi entzungo duzu urdueraz. Gehienek mirpuriz edo punjaberaz hitz egiten dute. Ez dit penarik ematen nire hizkuntzan ezin irakurtzeak; familiarekin hitz egiteko balio dit, gure artean hitz egiteko. Egunero hitz egiten dut

haiekin, oso harreman estua daukagu. Orain gaztelania ikasi nahi dut, hemen bizi behar dudalako".

Soniak eta Delcyk, aldiz, bere herrian gutxiespenak pairatu dituzte: "Gaztelaniaz ondo hitz egiten ez baduzu, ez duzu aukera berdintasunik. Amak, adibidez, zera esaten zigun: "Pentsa nik eskola amaitu izan banu!". Oso azkarra zen, baina 5. mailara arte bakarrik ikasi zuen eskolan. Bikaina zen matematikan, hizkuntzan... kontua da ez zuela oso ondo hitz egiten espainolez".

ALDAKETA

Delcy pozik dago Gasteizen: "Lehen aldiaz gogoratzen naiz... Madrildik iritsi nintzen eta belaunetarainoko elurra zegoen. Eta oso ondo gogoratzen dut ahizpa autobusen terminalera joan zenean erori egin ginela, ezinezkoa zen oinez ibiltzea. Paraguain egiten duen hotzik handiena 16 gradukoa da, gehienez ere. Dena zuria zela gogoratzen dut. Niri asko gustatzen zait hemengo klima, hotza gustatzen zait. Paraguain bero handiegia egiten du, etsigarria da". Delcyri bezala, Berkaniri ere gustatu egiten zaio hemengo eguraldia: "Hasieran kostatu egin zitzaidan eguraldira ohitzea, baina orain alderan-

"Bitxia da. Hemen espazioak hizkuntza batekin erlazionatzen dituzte. Galizian gehiago lotzen nuen pertsonarekin".

Toni Cid galego hiztuna

Soumia Berkani Marokoko iparraldekoa da, Nador herrikoa. Tamazigha hitz egiten du. Marokon hiru milioi hiztunen hizkuntza da. Gasteizen alabak euskaraz ikas dezan ahalegintzen da.

tziz; esnatzen naizenean eta iluntasuna ikusten dudanean, zeru grisa, gustatzen zait! Euria entzutea, euripean ibiltzea... Babestuta zaudela sentitzen duzu, Gasteiz oso abegikorra da".

Hussaini, aldiz, Europan lehenengo hilabeteak zailak gertatu zitzaizkion: "Han ez genuen bizimodu txarrik. Ni ez naiz familia txiro batekoa, lur asko ditugu. Hona datozenak ez dira pobreenak. Gehiago nahi nuelako irten nintzen nire herritik. Han esaten dugu 'begiek ez dutela betetzen'. Lehenik Ingalaterrara etorri nintzen. Ingalaterratik, gero, Bartzelonara, eta pentsatu nuen, 'ez dakit nora etorri naizen': hilibia zirudien leku batean bizi ginen. Herri txiki batetik nentorren, zaratarik gabekoa, lasaia... eta Bartzelonako Ravalen nengoen. Han zarata dago 24 orduz".

SEME-ALABA GASTEIZTARRAK

Soniak, Berkanik eta Cidek Gasteizen jaiotako seme-alabak dituzte. Berkanik pena du alabari ez diolako tamazigha irakatsi: "Nik alabarekin arabieraz bakarrik hitz egiten dut, pixka bat kostatu baitzitzaion hitz egiten hastea, eta

beldur nintzen nahasmena sortuko ez ote nion. Eta pena ematen dit berbera [tamazigha] irakatsi ez izanak. Horregatik, hemen, hizkuntza bat duen edonori esaten diot: 'heldu iezaiozu, ez utzi galtzen'. Euskara, adibidez. Eta galdetzen didate, zergatik egiten duzu euskararen alde? Beren hizkuntza delako, eta hemen zaudelako, horien artean zaudelako... hori ere nire hirian gertatzen da, ulertzen dut".

Berkanik ahal duena egiten du bere alabak euskaraz ikas dezan, baina Gas-

teizen ez da erraza. "Medikuarenera joan nintzenean, zera esan nion: 'Ez mindu, baina ahaztu hemen nagoela, eta nire alabari euskaraz galdetu'. Eta harrituta geratu zen. Komentatu nion nire alabaren irakasleari ere: 'Zuek, hemen, komunitatean, ez duzue laguntzen'. Nire alabarekin topo egiten badu kalean, hitz egin diezaiola euskaraz! Katalunian, nire ahizparekin ibiltzen naizenean, katalanez hitz egiten dute, medikuarekin, supermerkatuan... Askok gustatzen zitzaidan! Hango haurrek, haien artean, katalanez hitz egiten dute! Nire ustez, eskolatik kanpo oso lagungarri dira euskaraz egiten diren jarduerak. Ni beti saiatzen naiz euskarazko jarduera batean apuntatzen umea, nahiz eta berak esaten didan, 'ama, lasaiago aritzen naiz gaztelaniaz'. 'Ez, alaba, hitzik aurkitzen ez baduzu ez da ezer gertatzen, esan gaztelaniaz, baina saiatu euskaraz hitz egiten', esaten diot".

Cidek ere oso garbi izan du beti: "Estatuko funtzionario-plaza bat atera nuen, eta hona etorri behar izan nuen. Hemen ezagutu nuen nire emaztea. Haurdu geratu zenean, euskara ikas-

"Gasteizko gure herrikide batzuek ere ez diete beren seme-alabei guaranieraz hitz egiten, hizkuntzari uko egingo baliote bezala da"

**Sonia eta Delcy Godoy
guaraniera hiztunak**

Toni Cidek guraso galegoak ditu. Venezuelan jaio zen eta gurasoengandik jaso zuen galegoa. Gasteizen euskara ikasi du eta haurrak D ereduan matrikulatuak ditu.

ten hastea erabaki nuen. Eskolan lagundu nahi diodalako sentitu dut beharra. Bost urte egin nituen euskaltegian, B2 atera nuen, eta horrekin nago, ez dut jarraitu. Gero, lanez aldatu ahal izateko balio izan zidan. 2020an atara nituen oposizioak Foru Aldundian. Primeran etorri zait". "Beti izan dugu argi gure seme-alabak D eredura eraman nahi genituela. Izan ere, ez genuen euskara oinarri onik eta ezin izan genien asko lagundu; hizkuntzaren gaia indartu behar zela eta, D ereduan sartu behar genituela erabaki genuen".

Soniak ere bi seme ditu, bata txikia da, baina besteak 6 urte ditu, eta Gasteizko eskola publiko batean dabil: "Bai, euskaraz hitz egiten du, eta bere lehengusuarekin euskaraz ere egiten du, [irribarrea du ahoan] eta bere lagun minarekin, arabieraz!".

Ciden ustez, hemengo hezkuntzak oso ondo funtzionatzen du, eta bere seme-alabek euskara maila ona dute horri esker. "Nire ustez, hizkuntza-politikek funtzionatzen dute. Eta datorren belaunaldietan, haurren ia %100ak euskara jakingo du, ulertu egingo du". Are gehiago, harrituta dago zein maila ona

duen: "Nabaritzen da ikastolan landu egiten dutela, erabili egiten dutela... Eta hezkuntzarekiko jarrera ona dute. Neskak hobea du. Haurrak, dagoen tokiaren arabera, euskaraz onartzen du, ala ez. Ikastolan arazorik gabe hitz egiten du euskaraz, edo gizarte-etxean. Nik uste nuen hizkuntza hautua pertsonaren arabera zela, hau da, nik semeari gaztelaniaz hitz egiten badiot, beti gaztelaniaz hitz egin beharko diot, ez baitu onartuko euskaraz hitz egitea, baina ohartu naiz hemen ez dela horrela, tokiaren arabera baizik. Ikastolaren barruan banago, euskaraz hitz egin diezaioket, eta ondo erantzuten dit; baina kalean banago esaten dit, 'aita, hemen ez da euskararik egiten'. Bitxia da, bai, hemen espazioak hizkuntza batekin erlazionatzen dituzte. Galizian gehiago lotzen nuen pertsonarekin, norbaitek galegoz hitz egiten bazidan, galegoz; gaztelaniaz egiten bazidaten, berriz, gaztelaniaz egiten nien".

GUREAN NAHI

Guztiak gelditu nahi dute gurean. Berkanik lan on bat bilatu nahiko luke, baina beloagatik iruditzen zaio aurrei-

ritziak pairatzen dituela, eta horregatik lan aukera mugatuagoak dituela. Tristetu egiten du horrek. Hussainek ere hemen gelditzeko asmoa dauka, bizimodu duin bat eraiki duelako, bere familia ia osoa European dagoelako, eta ez zaiolako lanik falta.

Soniak eta Delcyk ere garbi dute. "Hemen etorkizun hobea duzu, bizikalitate hobea...", dio Soniak, eta gehitu du: "Ez dugu dirurik, baina bizi-kalitatea daukagu". Eta bere ahizpak ere garbi dauka: "Begiratzen diozun lekutik begiratzen diozula ere, zentzu guztietan, hemen hobeto bizi da jendea".

Cid ere ados dago, eta sakondu du: "Nire familia hemengoa da, eta hemengoak sentitzen dira, eta ez dit penarik ematen. Ni galiziarra naiz, galegoa sentitzen naiz, baina nire jendea hemen dago. Bizi-maila hobea dagoen leku batera bazoaz, hobeto zaudenez, erraza da egokitzea. Eta niri horrek erabakia argitzen dit, Galizia okerrago dagoelako, askoz atzeratuago dagoelako, eta emigrazio handia dagoelako; ni horren isla naiz, gurasoak Venezuelara joan ziren, aitona Kubara... Baina ni ez naiz itzuliko, leku hobean nagoelako. Maila guztietan, nik uste". ●